

PROF. DR. ŞÜKRÜ ELÇİN VE TÜRK ÇOCUK OYUNU ARAŞTIRMALARI

Prof. Dr. Şükrü Elçin and The Studies on The
Turkish Children Games and Plays
Recherches sur les jeux d'enfant turc et Prof. Dr. Şükrü Elçin

Yard. Doç. Dr. Nebi ÖZDEMİR*

ÖZET

Bu makalede, Türk halkbiliminin seçkin bilim adamlarından biri olan Prof. Dr. Şükrü ELÇİN'in çocuk oyunları alanındaki çalışmaları tanıtılmakta ve bu sahadaki katkıları açıklanmaktadır. Makalenin giriş bölümünde dünyadaki ve Türkiye'deki çocuk oyunu araştırmaları özetlenmektedir. Daha sonra ise Prof. Dr. ELÇİN'in bu sahadaki yayın ve faaliyetleri, Türk halk edebiyatı ve geleneksel tiyatro kapsamındakilerle birlikte değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Prof. Dr. Şükrü ELÇİN, Türk Çocuk Oyunları.

ABSTRACT

In this paper, it is made known that the children game studies and activities of Prof. Dr. Şükrü ELÇİN who is a distinguished scholar of Turkish folklore. The Studies of children game in Turkey and other countries are summarized in the introduction. Later, it is brought out the contributions of Prof. Dr. ELÇİN in this issue also included in Turkish folk literature and traditional theatre.

Key Words

Prof. Dr. Şükrü ELÇİN, Turkish Children Games.

Giriş:

Bu makalede, Prof. Dr. Şükrü Elçin'in genel olarak çocuk kültürü kapsamında değerlendirilen çocuk oyunu araştırmaları alanındaki katkılarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmanın esasını, Prof. Dr. Elçin'in belirtilen sahadaki müstakil veya dolaylı olarak kaleme aldığı makale, kitap ve derleme çalışmaları oluşturmaktadır. Bu konunun daha iyi incelenebilmesi için öncelikle çocuk oyunu araştırmalarının dünyadaki ve Türkiye'deki tarihi gelişiminin özetle açıklanması faydalı olacaktır.

Çocuk ve çocuk kültürü hakkındaki çalışmalar, bütün dünyada çocukların yetişkinlerden farklı özelliklere ve kültüre sahip olduklarının kabul edilmesinden sonra yapılmaya başlanmıştır. Eski-

den toplumun belirsiz/ önemsiz bireyleri olan çocuklar, günümüzde yaşamın merkezi haline gelmiştir. Bu iki kabul arasındaki yaklaşık bir buçuk asırlık dönemde (bilinçli incelemeler-çalışmalar dönemi), çocuklar ile onların kültürel yapıları ve bilhassa oyun dünyaları hakkında farklı bilim dalları kapsamında değişik teori ve yaklaşımlar kullanılarak pek çok araştırma yapılmış ve yapılmaktadır.

19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren H. Morgan, E. B. Tylor, S. Culin, P. G. Brewster, A. B. Gomme ve W. W. Newell gibi bazı etnolog ve antropologların öncülüğünde dünya çocuk oyunları üzerine ayrıntılı incelemeler ve özellikle saha araştırmaları yapılmaya başlanmıştır. Bu incelemeler, çocuk kültürü ile ilgili

* Hacettepe üniversitesi, Türk Halkbilimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

veya ilgisiz farklı teorilerin kanıtlanması ve geliştirilmesi amacına yöneliktir. Örneğin, kültürlerin biyolojik organizmalar gibi oluştuklarını ve geliştiklerini savunan “Kültürel Evrim Teorisyenleri” arkaik unsurları içermeleri nedeniyle çocuk oyunlarını, “ilkelden medeniyete ulaşma sürecinde özellikle aile, akrabalık ve inanç sistemlerindeki evrimleşmeyi ortaya çıkarmak” için bir araştırma alanı olarak kabul etmişlerdir. Yine aynı dönemde, psikoloji sahasında, “çocukların oyun safhalarının insanlığın geniş biyo-kültürel tarihini özetlediği” için çocuk oyunları konusunda geniş araştırmalar yapılmıştır. 20. asrın başında Piaget’in ortaya attığı “Safhalar Fikri”nin geliştirilmesinde, çocuk oyunları önemli bir yere sahiptir. Diffüzyonistler ise çocuk oyunlarını yayılmanın farklı biçimi olarak yorumlayarak bu konuda kapsamlı incelemeler yapmışlardır. 1920’li yıllarda akademiya çok tutulan bir yaklaşım olarak ortaya çıkan “Fonksiyonist Yaklaşım”da ise oyun faaliyetinin daha çok taklit karakterine vurgu yapılarak, çocukların oyun davranışlarında genellikle yetişkinlerin ekonomik davranışlarını taklit ettikleri belirtilmiş ve daha çok çocuk oyunlarının sosyal şartlarının belirlenmesine yönelik araştırmalar yapılmıştır. Yukarıda belirtilen veriler, çocukların ve onların oyun dünyalarının bilim aleminde önemli bir araştırma alanı olarak kabul edildiğini kanıtlar nitelikte ve yeterliliktedir.

Dünyadaki bütün bu teorik gelişmelere karşın Türkiye’deki çalışmalar ancak 1930’lu yıllara tarihlenebilmektedir. Talat Mümtaz, Müşfika Abdülkadir, Enver Sadık, A. Baha, Muallim Vahit, Sadi Yaver (Ataman), M.Naci Ayrıl, Mahmut Ragıp (Gazimihal), Nazmi Tombuş gibi çoğunluğu eğitimci araştırmacı-

lar, Türk çocuk oyunları üzerine yaptıkları inceleme ve tespitlerinin yayımlanmışlardır. Daha sonra, Yusuf Ziya Demircioğlu (1934) ve Ferruh Arsunar’ın (1955) Türk çocuk oyunları ile ilgili derleme çalışmalarından oluşan ilk müstakil kitaplar yayımlanmıştır. Bu çalışmalar, 1940 ve 1950’li yıllarda Adil Özseven, C.Cahit Güzelbey, Ahmet Caferoğlu, Fehim Çaylı, Cahit Öztelli, Muzaffer Uyguner, Kazım Yanç gibi çoğu Türk Folklor Araştırmaları adlı dergide derlemelerini yayımlayan araştırmacılarca sürdürülmüştür. Bütün bu araştırmacılar, 19. asrın sonu ile 20. yüzyılın ilk on yılında dünyadaki bazı bilim çevrelerinde etkili olan “kaybolmaya yüz tutan kültürel bir yaratı olan çocuk oyunlarının dikkatlice derlenmesi ve saklanması gerektiği” şeklindeki bir kabulden/yaklaşımdan hareketle yapılmıştır. Güner Demiray, Kamil Toygar, M.Necati Özsu, Nedim Orta, Numan Kartal, Selçuk Es, İsmail Gençtürk, Yılmaz Elmas gibi araştırmacılar, aynı yaklaşımın halkbilimi sahasındaki 1960 ve 1970’li yıllardaki temsilcileri durumundadırlar.

1960 ve 1970’li yıllarda dünyada çocuk oyunları araştırmaları farklı yaklaşımlarla zenginleşerek devam etmiştir. Örneğin bazı psikonalistler, çocuk oyunlarının kültürün kişilik üzerindeki etkilerinin belirlenmesinde önemli bir araç olarak kabul ederek, incelemelerini bu yönde yoğunlaştırmışlardır. Genel anlamda “iletişim olarak kültürün incelenmesi” yaklaşımında ise, “sosyal metinler olarak kabul edilen oyun ve çocuk oyunlarının” sosyo-kültürel çevreleriyle olan ilişkileriyle anlaşılabilirliği ve dolayısıyla oyun metinlerinin yanında oyun ortamlarının da araştırılması gerektiği vurgulanmıştır. Aynı şekilde, 20. asrın genelinde etkisini yitirmeyen “Yapısalcı

Yaklaşım"ın çocuk oyunlarına uygulanması 1960'lı yıllarda gerçekleşmiştir. Özellikle Fritz Redl'in bu konudaki katkıları oldukça önemlidir (Yaklaşımlar, dünyadaki ve Türkiye'deki çalışmalar hakkında geniş bilgi için bkz. Özdemir 1997).

Prof.Dr.Şükrü ELÇİN'in Türk Çocuk Oyunu Araştırmaları Açısından Önemi:

Amerikan ve dünya folkloru bağlamında Indiana Üniversitesi için Stith Thompson ne ise, Türk ve dünya folkloruna katkıları bağlamında Hacettepe Üniversitesi için de Şükrü Elçin aynı konum ve değerdedir. Prof.Dr.Şükrü Elçin, 1960'lı yıllardan itibaren Türkoloji ve özellikle Türk halkbilimi araştırmalarının Hacettepe Üniversitesi'nde yer almasını, kökleşmesini ve genişleyerek seçkin bir akademik geleneğin oluşmasını sağlamıştır.

Prof.Dr.Şükrü Elçin'in yüzü aşkın yayını, Türk ve dünya kültürbilim araştırmacıları için seçkin atıf külliyatı niteliği taşımaktadır. Prof.Dr.Elçin, Türk halkbiliminin pek çok alanında olduğu gibi Türk çocuk oyunların konusunda da önemli derleme ve inceleme çalışmaları gerçekleştirmiştir. Prof.Dr.Elçin'in çocuk oyunları konusundaki çalışmalarını üç kümeye ayırarak incelemek mümkündür:

1. Prof.Dr.Şükrü Elçin'in Müstakil Çocuk Oyunu Araştırmaları:

Türkiye'de çocuk oyunları ile ilgili olarak, anket yöntemiyle ilk derleme faaliyeti Prof.Dr.Şükrü Elçin tarafından 1955-1969 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Bu proje kapsamında, Türkiye'nin değişik illerinde bulunan ilk ve orta dereceli okullar ile öğretmen okullarına soru kağıtları gönderilmiş ve öğretmenlerden öğrencilerine bu soru kağıtları

ından hareketle derleme yaptırılmaları istenmiştir. Bu anket çalışması sonucunda oluşturulan çocuk oyunları külliyatından seçilen metinler, Prof.Dr. Elçin tarafından 1968 ve 1976 yılları arasında müstakil makaleler şeklinde yayımlanmıştır:

Türk Folklor Araştırmaları'nın 1968 yılında çıkan 229 ve 230. sayılarında "Sivas Çocuk Oyunları I-II" adıyla iki bölüm halinde yayımlanan araştırmasının ilk bölümünde Prof.Dr. Elçin, 1967 yılında biri kadın üç sözlü kaynaktan derlediği 5 çocuk oyununun (Aç Kapıyı Bezirganbaşı, Üşüdü, Ebe Beni Kurttan Kuşa Kaptırma, Al Beni Arkana, Aşık Oyunu) Sivas çeşitlemesini, oyunların sözlü ve sözsüz formülleri ile oyun araç ve terimlerine de gereken dikkati göstererek açıklamıştır.

1969 yılında, Türk halkbilimi tarihinin en uzun süreli yayın organı olan Türk Folklor Araştırmaları'nda "Çorum'da Oynanan Üç Çocuk Oyunu" başlığıyla yayımlanan makalesinde Prof.Dr.Şükrü Elçin, Çorum ilinin Gök köy, Gerdekkaya, Karaköy, Söğütlü vb. köylerinde 1968 yılında oynanan Körebe (Gözbağlama), Saklanbaç ve Gömme Çelik adlı oyun çeşitlemelerine yer vermiştir. Oyunların adlarındaki değişmelerin bir vilayet içindeki durumunun belirlenmesi açısından bu çalışma önemli veriler içermektedir. Örneğin, Saklambaç adlı çocuk oyunu, Mislerovacığı Köyü'nde "Siglenpik", Hacılarhanı Köyü'nde ise "Gözyumuç" adıyla oynandığı kaydedilmiştir. Bu çalışmada ayrıca, oyun rolleri ile oyun sahaları hakkındaki bilgiler ve oyunlarda yer alan karşılıklı konuşmalar ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

Prof.Dr.Şükrü Elçin'in "Erzincan Çocuk Oyunları" adlı makalesi, yine Türk Folklor Araştırmaları'nda 1971 yi-

hında yayımlanmıştır. Türk çocuk oyunları kataloğunun hazırlanmasında (Özdemir 1997), bu yayın önemli katkılar sağlamıştır.

Türk Folklor Araştırmaları'nın 1976 yılında yayımlanan 326. sayısında "Mardin Folkloru: Kızıltepe ve Kermirara Köyü Çocuk Oyunları" adıyla yer alan alan çalışmasında Prof.Dr. Elçin, akrep gibi canlı bir hayvanın oyun aracı olarak kullanıldığı iki oyun türünü çizimlerden yararlanarak açıklamıştır. Mardin'in Kızıltepe ve Kermirara köylerinde Akrep Döğüşü ve Akrep Yanıyor adlarıyla oynanan bu iki oyun türünde, yetişkinlerin eğlence dünyalarını (bilhassa hayvan döğüş ve yarışları hakkında) ve insan-hayvan ilişkisini şekillendiren/belirleyen sosyo-kültürel ve psikolojik alt-yapı ile ilgili ip uçları bulunmaktadır.

1968 yılında III.Milletlerarası Türk Folklor Kongresi'nde "Türklerde Aşık Oyunu ve Bu Oyunla İlgili Adet ve Ananeler" başlığıyla sunduğu bildirisinde Prof.Dr. Elçin, aşık oyunu örnekleme-sinden hareketle "Türk kültürünün tarih şuuru içinde dil, din, sanat, folklor ve sosyal hayat alanlarında yarattığı mahsullerin birlik ve kardeşlik ruhunu yaşattığına" vurgulamıştır. Türk Kültürü'nün 1986 yılındaki 280.nci sayısında da aynı adla yayımlanan bu çalışmada, Türk dünyasının ortak oyun kültürü ürünlerinden ve belli başlı oyun türlerinden biri olan aşık oyunu, derleme çalışmalarından (Kayseri, Erzurum, Sivas, Edirne, Manisa vb.), Türk kültürünün belli başlı sözlü ve yazılı edebiyat yaratılarından (Oğuz Kağan Destanı, Divan ü Lügat-it Türk, Dede Korkut Kitabı, Manas Destanı gibi), dini, tarihi ve arkeolojik kaynaklardan hareketle incelenmiştir. Bu tebliğde, aşık oyunu adlı oyun türü, "oynanma zamanı, yeri, oyun adı çe-

şitlemeleri, oyun aracının yapımı-boyanması, oyun terimleri, oyun ile ilgili inanç ve ananeler" açılarından tahlil edilmiştir. Oyunların bağlamlarıyla birlikte değerlendirilmesini savunan Bağlamsal Folklor kuram ve yaklaşımların Türk oyun kültürü araştırmaları alanındaki ilk örnekleme olarak kabul edilecek nitelikteki bu çalışma, bütün Türk tarih ve coğrafyasını da kapsayan karşılaştırmalı araştırma tekniğiyle de dikkat çekmektedir.

2. Prof.Dr. Şükrü Elçin'in Edebiyat Kapsamındaki Çocuk Oyunu Araştırmaları:

Türk halk edebiyatı sahasının başvuru kitaplarından biri olarak kabul edilen *Halk Edebiyatına Giriş* adlı eserinde Prof.Dr. Elçin, genel olarak çocuk folklorunun temel türlerinden, özel olarak da çocuk oyunlarının yapısal unsurlarından biri olan "sözlü oyun formleri, diğer bir deyişle tekerlemeler" hakkında önemli değerlendirmelerde bulunmuştur. İlk baskısı 1981 yılında yapılan kitapta, tekerlemeler bilmece, atalar sözü, hikaye, fıkra ile birlikte "Anlatım Türleri" ana başlığı altında incelenmiştir. Prof.Dr. Elçin, tekerlemeleri açıklarken bu türün masal, hikaye ve halk tiyatrosu gibi diğer bazı türlerin içinde dikkat çekme unsuru olarak kullanıldığına ve bu nedenle içinde yer aldığı ana türe göre adlandırıldığına da işaret etmektedir. Daha sonra kitapta tekerlemelerin genellikle "masal ve oyun tekerlemesi" şeklinde ortaya çıktığı, çocuk oyunlarındaki "ebe çıkarma tekerlemeleri"nin üç ya da daha çok mısradan ibaret nazım parçaları olduğu belirtilmiştir. Prof.Dr. Elçin, kitabında ayrıca tekerlemelerin kaynaklarını ise aklın kanunları dışında hayali, uydurma söz ve olaylarla gerçek maceralar ile anlam ve işlevlerini (kutsi ve sihri)

kaybetmiş şaman dualarının oluşturduğunu da ifade etmiştir. Bu kitapta yer alan tekerleme örnekleri arasında “Çocuk Oyunları Tekerlemeleri” başlığı altında “İnegöl- Edebey Köyü, Gülnar ve Çankırı- Yapraklı- Şeyh Osman Köyü’nden derlenen tekerlemeler de bulunmaktadır.

Prof.Dr. Şükrü Elçin, 1988 yılında Kültür Bakanlığı tarafından basılan ve daha önce yayımlanmış makaleleri içeren *Halk Edebiyatı Araştırmaları* adlı kitabının II. cildinde aşık oyunu adlı bildirisi ile Sivas, Çorum ve Mardin’in bazı köylerinden derlediği çocuk oyunlarının aktarıldığı çalışmalarına da yer vermiştir.

Türk Dili dergisininin 406. sayısında 1985 yılında yayımlanan ve Halk Edebiyatı Araştırmaları’nın II. cildinde de yer alan, “*Folklor ve Halk Edebiyatının Millî Bütünlüğün Oluşumundaki Rolü*” adlı makalesinde Prof.Dr. Elçin, işlevsel bir yaklaşımla sosyo-kültürel ve siyasi açıdan folklor ve halk edebiyatının önemini vurgulamıştır. Bu makalede, folklor ve halk edebiyatının tanımı ve kapsamı hakkında bilgi verildikten sonra gelenek yoluyla geçmişten bu güne taşınan dil, din, adet, anane, sanat, müzik, efsane, fıkra, ağıt, bilmece, spor ve oyun gibi mahsullerden oluşan milli kültür adlı birikimin toplumsal birlik ve beraberliğin tesisindeki önemi, belirtilen tür örneklerinden hareketle açıklanmıştır. Tezini ortaya koyarken doğum ve çocukluk dönemleriyle ilgili kültürel unsurlardan yararlanan Prof.Dr. Elçin, milleti bir arada tutan ve cemiyetin çimentosunu oluşturan değerlerden biri olarak da yerel renkleri, arkadaşlıkları pekiştirici nitelikleri ve sağlıklı gelişimi sağlayıcı işlevleriyle çocuk oyunlarının önemine işaret etmiştir.

Prof.Dr. Şükrü Elçin’in tamamen çocuk kültürüne hasredilen çalışması, 1980 yılında Kültür Bakanlığı tarafından yayımlanan *Çocuklarımıza Şiirler* adlı kitabıdır. “Çocukların dil, zevk ve milli terbiyelerine yardımcı olmak” amacıyla hazırlanan bu eser, Türk ve dünya edebiyatının zirve şahsiyetlerinin, bir bölümü çocuk kültürü/edebiyatı kapsamında da değerlendirilen şiirlerinden oluşan bir seçkidir. Çok sayıda çocukluk çağının zengin ve renkli dünyasından motifler, imgeler içeren şiirlerin yanında, Ali Rıza Kaylan tarafından derlenen dört oyun tekerlemesinin de yer aldığı bu kitap, okul öncesi ve ilköğretim çağındaki çocuklar için yararlı bir başvuru kaynağıdır.

3. Prof. Dr. Şükrü Elçin’in Geleneksel Tiyatro Alanındaki Çocuk Oyunu Araştırmaları:

Geleneksel Türk tiyatrosu geleneğinin temel bölümlerinden biri olarak kabul edilen Köy Tiyatrosu Geleneği hakkında bilimsel anlamda, A.Kutsi Tecer’in Köylü Temsilleri adlı eserinden sonra (burada Prof.Dr. Metin And’ın tiyatro bilimi kapsamındaki çalışmaları değerlendirmeye dahil edilmemiştir), ilk müstakil çalışma Prof.Dr. Şükrü Elçin tarafından, *Anadolu Köy Orta Oyunları* adıyla 1964 yılında yayımlanmıştır. Geliştirilmiş üçüncü baskısı 1991 yılında Türk Kültürü ve Araştırmaları Enstitüsü’nce yapılan bu kitaptaki verilerin büyük bir bölümü 1955- 1961 yılları arasında gerçekleştirilen kapsamlı bir anket çalışması sonucunda elde edilmiştir. Prof.Dr. Elçin, bu çalışması kapsamında geri dönen bir takım anket formlarında, yerelde dramatik oyunlar ile genel anlamda yetişkin veya çocuk oyunları arasında bir ayırım yapılmadığı için, çocuk oyunları ile ilgili verilerin de bulunduğunu ifade

etmiştir(bu malzemeler, daha sonra büyük bir valiz içinde Özdemir'e, doktora tezinde kullanılmak üzere verilmiştir. Özdemir 1997). Doğentlik takdim tezi olarak da hazırlanan bu kitabın Sözbaşı adlı bölümünde, Prof.Dr. Elçin "müstakil monografiler bekleyen çocuk oyunları ile dram karakteri gösteren rakslar bu tedkikin dışında kaldı" diyerek, çocuk oyunlarının akademiyada incelenmeye değer bir konu olduğuna da işaret etmiştir.

Geleneksel kültürün yaşamı biçimlendirdiği bölgelerde yaşayan kaynak kişiler, araştırmacıların aksine, oyun dünyasını bir bütün olarak algılayıp tanımlarlar ve açıklarlar. Bu nedenle, bu insanlar için dramatik olan/olmayan, ritüel/profan, yetişkinlere/gençlere/ çocuklara özgü olan/olmayan, danslı/danssız, oyun/dans gibi kültürel gösterimlerin tamamı "oyun"dur. Aslında bu yaklaşım gerek yapı, gerek işlev ve gerekse gösterim bağlamındaki ortaklıklar ile önceki dönemlerdeki birliktelikler göz önünde tutulduğunda, tutarlı olduğu söylenebilir. Nitekim Huizinga'nın "oyuncu insan (homo ludens)" ile Garvey'nin- iletişim açısından- "söz, oyundur" tanımlamaları ve Türk kültüründeki "oyun sözcüğünün çok-anlamlılığı", bu yaklaşımın tutarlılığını, gerçekliğini kanıtlamakta ve pekiştirmektedir.Prof.Dr. Şükrü Elçin'in kitabında, dramatik nitelikli Anadolu köy orta oyunlarını konularına göre "ritüel oyunlar, profan oyunlar" şeklinde kümeleyerek incelediği görülmektedir. Ritüel Oyunlar ana başlığı altında "Yılın Değişmesiyle İlgili Oyunlar (Köse Gelin vb.), Mücerret Fikirlerle İlgili Oyunlar (Arap Oyunu vb.), Hayvan Kültüne Bağlı Oyunlar (Saya Gezme, Çan Sallama vb.), Bitki Kültüne Bağlı Oyunlar (Cemalcik, Ekin Sonu vb.), Mezhep Merasimleri" şeklindeki alt-başlıklara yer vermiştir.

Profan Mahiyetteki Oyunlar ana başlığı altında ise "Günlük Hayattan Alınan Oyunlar (Tarla Sınırı Oyunu, Kalaycı Oyunu vb.), Masallara Bağlı Oyunlar (Keloğlan Oyunu vb.), Destanlara ve Saz Şairlerin Hayatlarına Bağlı Oyunlar (Göçebe Oyunu vb.), Tarihi Olaylara Bağlı Oyunlar (İstiklal Savaşı Oyunu), Hayvanları Taklit Edici Oyunlar (Kartal Oyunu, Tilki Oyunu vb.), Samit veya Lal Oyunları (Yaş Oyunu, Yılbaşı Oyunu, Ali ile Fatoş Oyunu, Berber Oyunu vb.) ile Bebek (Kukla) Oyunları (Karaçör Oyunu vb.)" hakkında bilgi verilmiştir. Türkiye Çocuk Oyunları Kataloğu (Özdemir 1997) incelendiğinde, Prof.Dr. Elçin'in tasnifine paralel olarak ve kaynak kişilerin yaklaşımını haklı çıkaracak ana oyun tür ve çeşitlemelerinin bulunduğu görülecektir. Kataloğun 213 numaralı "Ritüel Oyunlar" adlı ana oyun türünün altında "Gode Gode, Çömçe Gelin, Yağmur Duası, Bodi Bostan. Saya Gezme, Çiğdem Pilavı, Yılbaşı, Arap Oyunu" gibi oyun çeşitlemelerine yer verilmiştir. Yine söz konusu kataloğun "Meslek Taklidi Oyunlar"(190 numarada kayıtlı), "Savaş Taklidi Oyunlar"(221 numarada kayıtlı) ile "Hakim-Davacı"(128 numarada kayıtlı) adlı ana oyun türleri,Elçin'in değerlendirmeleriyle uyushmaktadır. Geleneksel ortamda çocukların hemen hemen bütün oyun gösterimlerinde yer aldıkları ve yetişkin yaşamını, dolayısıyla oyunlarını da taklit ettikleri, genel anlamda da geleneksel kültürü oluşturan geleneklerden bir durumundaki oyun geleneğindeki bütünlük ve etkileşim düşünlüğünde, bu durum doğal bir gelişme olarak algılanmalıdır.

Yukarıdaki değerlendirmeler bağlamında Prof.Dr.Şükrü Elçin'in Türk Folklor Araştırmaları'nın 1968 yılında yayımlanan 225. sayısında yer alan "Çom-

çalı Gelin" adlı derleme çalışması, hem köy orta oyunları, hem de çocuk oyunları kapsamında değerlendirilebilecek bir oyun türü hakkında bilgiler içermektedir. Prof.Dr. Elçin, 1960-1970 yılları arasında Türk Folklor Araştırmaları dergisinde bu türden çalışmalarını yayımlamaya devam etmiştir. Bu çalışmaların tamamının burada belirtilmesi, yararlı olmayacaktır.

Bütün bu veri ve değerlendirmeler, Prof.Dr. Şükrü Elçin'in köy orta oyunları geleneği kapsamındaki çalışma ve yayınlarının, aynı zamanda Türk çocuk oyunu araştırmalarına büyük katkılar sağladığını ortaya koymaktadır. Geçmişin dini-büyüsel ve bir o kadar da ciddi eylemlerinin zamanla, gayri-ciddi olarak algılanan (?) "oyun"a dönüşmesi (ayinden oyuna dönüşüm) ve icracılık görevinin yetişkinlerden çocuklara devri (önce-leri sadece yetişkinler, yetişkin+ pasif konumda çocuklar, yetişkin rehberliğinde aktif çocuklar, tamamen çocuklar tarafından oynanan ritüelistik oyunlar) ve dolayısıyla Türk çocuk oyunlarının kaynak-yapı-içerik-işlev-değişim cephelerinin açıklanmasında, Prof.Dr.Elçin'in bu bağlamdaki araştırmalarının önemi büyüktür. Aynı zamanda bu durum, disiplinler arası ortak çalışmaların veya aynı disiplin içerisindeki olguların incelenmesinde karşılaştırmaları yaklaşımların gerekliliğini ve yararlılığını, bir kez daha ortaya koymaktadır. Elçin bu konuda bize güzel bir örnek sunmuştur.

Sonuç:

Bu çalışmanın özellikle Giriş bölümünde sunulan bilgiler ışığında dünyadaki ve Türkiye'deki çocuk oyunu araştırmaları karşılaştırıldığında, Türkiye'deki durumun pek yeterli ve istedik düzeyde ve nitelikte olduğu söylenemez. Dahası bu çalışmaların büyük bir bölü-

mü, sadece derleme ve derlemenin basit tasniflerle yayımlanmasından ibaret olduğu görülmektedir. Pek az kültür bilimi çocuk oyunlarının kuramsal boyutuyla ilgilenmiştir. Prof.Dr. Şükrü Elçin, derleme çalışmalarının yanında Aşık Oyunu ve ritüelistik çocuk oyunları ile ilgili makale ve kitaplarındaki değerlendirmeleriyle, bu birkaç bilim adamından biri olduğunu kanıtlamıştır. Sonuç olarak Prof.Dr.Şükrü Elçin, "Türk kültürünün oyun içinde ve oyun olarak yaratıldığı"nın farkına varan öncü bilim adamlarının başında gelmektedir.

KAYNAKLAR

ELÇİN (Şükrü), 1968, "Çomçalı Gelin", *Türk Folklor Araştırmaları*, 225: 4718.

"", 1968, "Sivas Çocuk Oyunları I-II". *Türk Folklor Araştırmaları*, 229-230: 5045-5046, 5069-5070.

"", 1969, "Çorum'da Oynanan Üç Çocuk Oyunu", *Türk Folklor Araştırmaları*, 245: 5884- 5885.

"", 1971, "Erzincan Çocuk Oyunları", *Türk Folklor Araştırmaları*, 266: 6085-6086.

"", 1976, "Mardin Folkloru: Kızıltepe ve Kermirara Köyü Çocuk Oyunları", *Türk Folklor Araştırmaları*, 326: 7763-7764.

"", 1980, *Çocuklarımıza Şiirler*, Ankara, Kültür Bakanlığı.

"", 1981, *Halk Edebiyatına Giriş*, Ankara, Emel Matbaası.

"", 1985, "Folklor ve Halk Edebiyatının Milli Bütünlüğün Oluşmasındaki Rolü", *Türk Dili*, 406: 180- 192.

"", 1987, "Türklerde Aşık Oyunu ve Bu Oyunla İlgili Adet ve An'aneler", *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, III.cilt, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı: 95-102.

"", 1988, *Halk Edebiyatı Araştırmaları II*, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı.

"", 1991, *Anadolu Köy Orta Oyunları*, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi.

ÖZDEMİR (Nebi), 1997, *Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi Çocuk Oyunlarının Halkbilimi Açısından İncelenmesi I-II*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.